

GÜZEL KONUŞMA KURSLARINDA VERİMLİLİĞİ ARTIRMAYA YÖNELİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Dr. İlhan ERDEM

İnönü Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Türkçe Eğitimi Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Kemalettin DENİZ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Türkçe Eğitimi Bölümü

Özet

Toplumsal bir varlık olan insanın ihtiyaçlarından biri de iletişimdir. En önemli iletişim vasıtası da konuşmadır. Bireyin günlük hayatı iş, eğlence ve toplumsal ilişkilerle doludur. Bu etkinlik ve ilgilerin hepsi konuşmayı gerektirir. Konuşma insanların başarı ve başarısızlıklarını belirlemektedir. Bu nedenle de insanlar güzel ve etkili konuşmayı arzular. Bu arzu, insanların diksiyon kurslarına yönelmelerini sağlamıştır. Kursiyerler, bu kurslar vasıtasıyla iş ve sosyal hayatlarında etkili ve başarılı iletişim kurmayı ummaktadırlar. Araştırmamızdaki amacımız da bu kurslardan biri olan BELTEK Güzel Konuşma Kursu'na ilginin sebeplerini tespit etmektir. Araştırma, Ocak Nisan 2007 Dönemi BELTEK Güzel Konuşma Kursu'na devam eden 66 kursiyeri kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güzel konuşma, BELTEK, iletişim.

A SCOPE RESEARCH ON RELATED TO IMPROVE PROLIFICNESS IN ELOQUENCE COURSES

Abstract

One of the necessities for human being which is communal creature is communication. The most important facility is speech. Person's daily life is full with work, entertainment and communal relations. These are requiring speech. Speech is determinate for success or failure of human beings. That is why human beings are desire good and effective speech. This desire is leading to attending to the diction courses. Diction courses' participants' hope that this course will help to establish more effective and successful communications in their professional and social lives. The purpose of this research is to determine the reasons of interest to BELTEK Eloquence Course. This work is done with 66 persons who attended BELTEK Eloquence Course in 2007 January and April semester.

Key words: Eloquence, BELTEK, communication.

GİRİŞ

İletişim, insanların en çok ihtiyaç duydukları bir durum olup bu, insanın toplumsal bir varlık olmasının doğal bir sonucudur. Hayatı başkalarıyla paylaşmak zorunda kalan insanoğlu, diğer insanlarla anlaşma yollarını ortaya çıkarmıştır. Kuşkusuz bu anlaşma vasıtalarından en önemlisi konuşmadır.

İnsanoğlu, kendisini çevresindeki diğer insanlara anlatabilmek için onlarla iletişim kurmak zorundadır. İnsanlarla iletişim kurmanın da sözlü, yazılı ve sözsüz olmak üzere değişik yolları bulunmaktadır. İnsan, çevresindeki diğer insanlarla anlaşabilmek, onlara duygu, düşünce, görüş, istek, hayal vb. anlatabilmek için bu iletişim yollarından en fazla sözlü olanı yani konuşmayı kullanır (Temizyürek vd., 2007: 266). Bu nedenle toplum içinde iletişim türü olarak en fazla konuşmayı kullanan insanın, duygu ve düşüncelerini karşıdakilere sözlü olarak doğru, düzgün, açık ve anlaşılır bir şekilde anlatabilmesi gerekir. Doğru ve düzgün olmayan konuşma, yetersiz iletişime; yetersiz iletişim de anlama, anlatma ve anlaşma yetersizliğine; hepsi birden başarısızlığa neden olmaktadır (Taşer, 2000: 85). Duygu ve düşüncelerini karşıdaki kişilere doğru ve güzel bir şekilde anlatabilmek hem bir yetenek hem de bir beceri işidir. Bu nedenle doğru ve güzel konuşabilmek için eğitim almak ve sürekli çalışmak gerekmektedir.

Konuşma kavramı ile ilgili olarak yapılan tarifler genellikle bir başkası ile anlaşabilmede araç olma özelliği üzerine kuruludur. Konuşma; duygu, düşünce ve dileklerin görsel, işitsel öğeler aracılığıyla karşımızdakine iletmek, açıklamak, dışa vurmaktır (Taşer, 2000: 27). Başka bir deyişle, bir konunun zihinde tasarlandıktan sonra karşımızdakilere iletilmesi ve onlarca anlaşılmasıdır. “Konuşma, insanın insani ilişkilerini sürdürebilmesi için en fazla ihtiyaç duyduğu ve yararlandığı önemli bir etkinliktir.” (Aktaş ve Gündüz; 2001). Duygu ve düşüncelerin söze dönüşebilmesi için konuşmaya bir biçim vermeye çalışılmalıdır. Konuşma; kelimelere, cümlelere yaşam ve canlılık kazandırma çabasıdır (Şenbay, 2006: 29). Konuşma, beyinden başlayarak vücudumuzdaki pek çok organın birbiri ile uyum içinde çalışması ile oluşan bir yetenek, alışkanlık, beceri ve sanat olarak tanımlanabilir (Yalçın, 2002: 97).

Kişinin ruhsal ve toplumsal kişiliğinin belirginleşmesinde ve düşüncenin oluşmasında önemli işlevi olan dil; başkalarını etkileme, yönlendirme, yöneltmede kullanılırken gerçekliğe ilişkin deneyimleri aktarmanın yanı sıra, belli amaçlarla gerçekliğe şu ya da bu görüntüyü vermek için başvurulan yöntemlerin de başında gelir (Ergenç, 2002: 13).

İnsanlar arasındaki en önemli iletişim ve etkileşim aracı olan konuşmanın dört önemli niteliği bulunmaktadır.

1. Konuşmanın fiziksel niteliği: Konuşma, ses dalgalarının boşlukta yayılması ile gerçekleşen bir süreçtir.
2. Konuşmanın fizyolojik niteliği: Konuşma, insan bedeninde var olan beyin, sinir sistemi, akciğerler, ses telleri, küçük dil, büyük dil, damak, dudak ve dişler gibi organların dengeli bir uyum içinde işbirliğiyle gerçekleşen bir süreçtir.
3. Konuşmanın psikolojik niteliği: Bu noktada anlambilim (semantik) devreye girer. Anlambilime göre, biz kavramların kendileri üzerinde değil, o kavramlara ilişkin kendi deneyimlerimiz üzerinde düşünüp konuşuruz. Bu bakımdan konuştuğumuzda dış dünyanın kendisi üzerinde değil, doğrudan doğruya dış dünyaya ilişkin kendi tepkilerimiz üzerinde konuşuruz.
4. Konuşmanın toplumsal niteliği: Konuşma, toplumsal yaşamın bir ürünüdür. İnsanoğlu birlikte yaşamaya başladığı andan itibaren bir şekilde iletişim kurma ihtiyacı hissetmiştir. Konuşma, dil kullanılarak iletişim kurma yoludur (Demirel, 1999: 40).

Bugünün dünyasında hayat tekdüzelikten çıkmış, çeşitlenmiştir; bireyin günlük yaşamı iş, eğlence, toplumsal ilişkilerle doludur. Bu etkinlik ve ilgilerin hepsi konuşmayı gerektirir. Günlük işlerimizi konuşarak yürütürüz, bilgi alışverişimizi konuşarak yaparız. Çağımızda vazgeçilmez bir çalışma yolu olan işbirliğini konuşarak gerçekleştiririz (Göğüş, 1978: 174).

Konuşma, insanın okul ve iş hayatında başarı ve başarısızlığını belirleyen etmenlerden biridir. Bireyin diğer insanlarla dil yoluyla kurduğu iletişimin bir boyutunu oluşturan konuşma bir duygu ve düşünce alışveriştir. Bu anlamıyla bireyler arasındaki yaşantıların paylaşılma sürecidir (Temizyürek, 2004: 2770).

Konuşma demokratik hayatın vazgeçilmez bir unsuru olup hak ve özgürlüklerin talep ve anlatımında en belirleyici faktördür. Doğru dinleme ve konuşma becerisine sahip olmamak, toplumsal iletişimde de sorunlara yol açmaktadır. İnsanlar, birbirini anlama ve anlatmada saygı sınırlarına riayet ettiği zaman, tartışmalara hatta kavgalara sebep olan çoğu iletişim sorunlarının üstesinden gelecektir.

Konuşmaya karşı toplumda var olan tutukluğun giderilmesi için onların konuşmaya ilişkin olumlu tutum geliştirmesi gerekir. Özellikle kurs zemininde bunu değerlendirmeleri için azami gayret gösterilmelidir.

Güzel ve etkili bir konuşmanın gerçekleştirilmesi için üç temel başlık altında topladığımız konuşmanın unsurlarıyla ilgili eğitim yapılmalıdır. Bu üç temel başlık şunlardır:

Konuşmanın Fiziksel Özellikleri

Konuşma, çeşitli fiziksel organların işbirliğiyle ortaya çıkan karmaşık bir beceridir. Diyaframdan başlayıp dudaklarda son bulan konuşmada diğer organların da önemli işlevleri vardır.

Konuşma öncelikle bir solunum olayıdır. Öyleyse solunumda görev üstlenen bütün organların sağlıklı bir işleyişe sahip olması gerekir. Öncelikle, diyafram nefesi alınmalı, akciğerler görevini eksiksiz yapmalı ve aynı zamanda nefesin geçtiği ve konuşmanın olduğu diğer organlarda nefes görevini tam yapmalıdır. Akciğerlerden sonra konuşmanın gerçekleştiği, ses telleri vardır. Ses telleri konuşmaya renk veren, ezgiyi oluşturan temel organlardır. Ton, vurgu, ritim, ezgi, tümüyle ses tellerinde şekillenir. Ağız bölgesi konuşmanın şekillendiği ve fonetik olarak seslerin ayrıldığı alandır. Bu alanda başta dil olmak üzere, damak, diş, diş etleri, dudaklar, burun, küçük dil gibi fiziksel organlar yer almaktadır. Türkçemizde akciğerlerden gelen havanın ses olarak şekillendirildiği ilk ses, “h” sesidir. Bu ses de küçük dilin ağız bölgesindeki ön kısmında oluşur. Bundan önce resmî konuşma dilinde çıkarılan sesimiz yoktur. “b, p, m” çift dudak ünsüzleri de dudaklarda oluşmaktadır. İşte Türkçe konuşma dilindeki bütün sesler “h” sesi ile dudak ünsüzlerinin arasında çıkmaktadır. Başta boğumlama alıştırmalarıyla bütün seslerin eğitimi fiziksel organların işlevlerini tam olarak yapmasıyla mümkündür.

Konuşmanın Zihinsel Özellikleri

Konuşma zihinde başlayan ve düşüncelerin sözle ifade edilmesiyle tamamlanan bir süreçtir. Bu sürece zihinsel işlemlerle başlanmakta ve öncelikle zihinde yapılandırılmış bilgiler gözden geçirilmektedir. Bu sırada konuşmanın amacı, yöntemi, konusu ve sınırları belirlenmektedir. Ardından aktarılacak bilgiler seçilmektedir. Seçilen bilgiler çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilmektedir. Bu işlemler sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirmedir. Bu işlemler sonucunda düzenlenen bilgiler cümlelere, kelimelere, hecelere ve seslere dökülerek aktarılmaktadır. Aktarma işlemi beden dili ile desteklenmektedir. Bilgilerin beyinde dikkatlice seçilerek zihinsel işlemlerden geçirilmesi; hem aktarma sürecini hem de aktarma işleminde kullanılan cümle ve kelimelerin iyi seçilmesini kolaylaştırmaktadır. Böylece konuşma süreci denetim altına alınmış olmaktadır. Konuşma sürecinde bilgilerin doğru aktarılması; dü-

şünme ve zihinsel becerilerin gelişimine doğrudan bağlıdır. Zihinsel becerilerin gelişmemiş olması; aktarılabilecek bilgilerin düzenini ile kelimelerin seçimini olumsuz etkilemektedir. Böyle bir durumda verilmek istenen mesajlar aktarılamamakta, etkili ve güzel konuşma yapılamamaktadır (Güneş, 2007: 74; MEB, 2009: 18).

Konuşmanın zihinsel sürecinde konuşmayı sağlayan hafıza, eğitimle geliştirilmelidir. Hafızaya bilgilerin depolanması ne kadar sağlıklı olursa hafızadaki bilgilerin sunumu olan konuşma da o derece sağlıklı olur. Öncelikli olarak konuşmada bilgilerin depolanma süreciyle ilgili bir eğitimin verilmesi gerekir. Bilgi hafızaya aktarılırken sınıflandırma, dikkat, ilişkilendirme, bilgiye verilen önem gibi pek çok özellik dikkate alınmalıdır (Temizyürek vd. 2006: 154-161).

Dil, bilgi ve kültür kavramları depolanma ve taşıyıcılık özelliğine sahiptir. Dolayısıyla onların bu özellikleri hafızaya dayanmaktadır. Yine bu kavramlar yazılı ve görmeye dayalı materyallerle depolanabilmektedir. Ancak konuşma becerisi, yukarıdaki kavramlardan farklı olarak yalnızca hafızaya dayanmak mecburiyetindedir. Çünkü akıcı ve etkili konuşmanın temelinde beyindeki bilgilerin bir düzen içerisinde ifade edilmesi yatmaktadır. Konuşma ile hafıza arasında işte böyle bir ilişki bulunmaktadır. İyi bir konuşmacı, bilgileri beyinde düzenli bir şekilde depolamalı ve bu bilgileri yerinde ve zamanında kullanabilmelidir (Yalçın, 2002: 110).

Konuşmanın bir plan ve program dahilinde sunumu da hafızadaki bilginin örgütlenmesi sonucu ortaya çıkar. Duygu ve düşüncelerin sekteye uğramadan akıcı bir şekilde gerçekleşmesi hafızadaki bilginin planlı sunumuyla gerçekleşir.

Sınıflandırılmamış bilgilerin beyinde depolanması ve kullanılmasıyla aşağıdaki davranış bozuklukları oluşur (Yalçın, 2002: 113-114):

- a) *Bazı konuşmacılar, kendilerine yöneltilen ani sorular karşısında uzun bir düşünme süresi geçirmekte, vurgu ve tonlama ile konuşmayı unuttukça bazen her kelimenin sonunda uzun uzun durmaktadırlar. Her durdukları süre içerisinde beyin söyleyeceği bilgileri araştırmaktadır. Bu durum akıcı konuşmayı önlediği gibi konuşmacının bazı konularındaki bilgi birikiminden şüphe duyulmasına da sebep olmaktadır. Kişiye güvenini kaybeden dinleyici konuşmadan kopar.*
- b) *Bazı konuşmacılar ise gereksiz yere durma ve susmaların yerine, sözlerin veya kelimelerin son seslerini uzatma; “eeee”, “uuu”, “üüü”, “öööö” gibi dolgu seslerinin çıkarılmasına sebep olmaktadır. Bu durumda da konuşmanın akışı ve etkisi ciddi olarak bozulmaktadır. Bu dolgu sesleri süresince beyin bilgileri sıralamak için zaman kazanmaktadır. Bil-*

giler sağlıklı sınıflandırılıp depolansaydı bu eksiklikler olmazdı. Ayrıca bu gibi kusurların alışkanlığa dönüşmeden engellenmesi gerekir.

- c) *Bazı konuşmacılar, sınıflandırılmamış bilgiyi akıcı bir şekilde sunmak istedikleri zaman ise beyin konuşmacının istediği bilgileri aramak yerine, ona benzeyen bilgi veya sözleri hızla dışa vurmakta, bu da konuşmacının sık sık gaf yapmasına sebep olmaktadır.*
- d) *ç. Bazı konuşmacılar yine akıcı bir biçimde konuşmak için beyinlerine emir verdikleri zaman beyin sınıflandırılmamış bilgileri gelişigüzel dışarı vurmakta, bu da konuşmacının konudan konuya atlamasına, bir konu üzerinde belirli bir süre konuşamamasına sebep olmaktadır. Bu durum dinleyici üzerinde bilgi dağınıklığı izleniminin oluşmasına yol açmaktadır.*
- e) *Bütün bu durumları bilen bazı konuşmacılar, işi kendisini dinleyenleri atlatmaya yöneltmektedirler. Kendisine sorulan soruları ustalıklarla bir kenara iterek kendi söylemek istediklerini söylemek, çok önemli şeyler söylüyormuş gibi davranıp hiçbir şey söyleyememek yoluna gitmektedirler. Buna demagoji adı verilir ki bunun da ahlakî olmayan bir konuşma bozukluğu olduğunu kaydetmek gerekir. Bu yolla uzun bir süre geniş kitleleri ikna etmek imkânsızdır.*
- f) *Bilginin hafızaya düzensiz olarak yerleşmesi ve konuşurken bunların düzensiz çıkması; zihni yorgunluk, entelektüel sürmenaj veya ileri durumlarda erken bunama denilen rahatsızlıklara sebep olmaktadır.*
- g) *Bazı konuşmacıların kendilerine olan güven veya dinleyiciyi önemsememe gibi nedenlerle sunumlara hazırlıksız geldikleri görülür. Kişi ne kadar alanının uzmanı olursa olsun önceden plan yaparak hazırlanmalıdır. Bu, dinleyiciye olan saygının bir ifadesidir.*

Konuşulan Dilin Özellikleri

Türkçenin kurallara uygun bir şekilde konuşulması için dilimize ait kuralların bilinmesi gerekir. Özellikle dilin fonetik yapısıyla ilgili kuralların öğretilmesi gerekir. Ünlü uyumları, ünsüz uyumları, ünsüz yumuşaması, -acak ekinin telaffuzu, “y”nin daraltıcı özelliği, “h”nin aşınmaya uğramasıyla oluşan söyleyiş özellikleri gibi kuralların söyleyişi ilgilendiren yönleri iyi öğretilmelidir.

Ünlülerin ve ünsüzlerin telaffuzlarının doğru yapılabilmesi için bunların doğru sesleniş şekillerinin yapılması gerekir. Coşkun, yaptığı laboratuvar çalışmaları sonucunda Türkçede 21 ünlünün seslendirildiğini tespit etmiştir (Coşkun, 1999: 44). “ğ” sesi kendinden önceki ünlüyü uzatarak söylettiği için ünlü sayısı 16’ya çıkmıştır. Arapçadan dilimize giren kelimelerdeki 3

uzun ünlü, Fransızcadan giren gol, alkol, rol kelimelerindeki o ve kapalı e ünlüsünü de kattığımızda Türkçemizde 21 ünlünün olduğu görülecektir.

Coşkun (1999: 44), standart Türkçedeki ünsüzleri de dört ana başlık altında sınıflandırmıştır:

- a) Ton bakımından
- b) Boğumlama noktası bakımından
- c) Ses yolu bakımından
- d) Hava yolu bakımından.

Dilimizdeki ünlü ve ünsüzlerin özelliklerini bilmek ve bunlara göre telaffuz etmek, ancak bu seslerin dilimizdeki konumlarını iyi bilmekle mümkündür. Özellikle öğretmenlerimizin çocukların telaffuz sorunları üzerinde titizlikle durup bunlar, alışkanlığa dönüşmeden örgün eğitim kurumlarında düzeltilmelidir. Tabii aynı zamanda öğretmenlerin de Türkçenin sesleriyle ilgili bir eğitime tabi tutulması gerekir. Eğitim fakültelerinde Sözlü Anlatım derslerinde bu bilgilerin öğretmenlere öğretilmesi ve uygulanması gerekir.

Türkçe cümle yapısı öğretilerek diksiyonda bu cümle kurgusuna göre konuşulması esas alınmalıdır. Türkçenin anlam zenginliği vurgulanarak anlatıma zenginlik kazandırıcı mecazlar, nükteler, atasözleri, anlam değişiklikleri üzerinde durulmalıdır. Anlam zenginliği, anlatımdaki monotonluğu giderecek önemli bir husustur.

İletişimde bu kadar önemli olan konuşma becerisinin geliştirilmesi için insanlar bu alanla ilgili eğitim almak zorunda kalmaktadırlar. Halk eğitimi-ne yönelik olarak çeşitli kurum, kuruluş, vakıf ve derneklerin değişik kurslar düzenledikleri hepimizin malumudur. Ankara Büyükşehir Belediyesi ile Gazi Üniversitesinin ortaklaşa düzenledikleri BELTEK kurslarında aynı zamanda “Güzel Konuşma” kursu da yer almaktadır. Bu dersleri Gazi Üniversitesi öğretim elemanları vermektedir.

BELTEK kurslarında hedef kitle, oldukça geniş olup bu kurslarda konuşmayla ilgili pek çok konuda rehberlik yapılmaktadır. 12 haftalık haftada dokuz saatlik bu kurslarda konuşmanın içeriği ve diksiyon hususlarıyla ilgili eğitim verilmektedir. Değerlendirme formunda ölçülmeye çalışılan davranışların kazandırılması için bunlarla ilgili teorik ve uygulamalı çalışmalar yapılmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi, olayları ve olguları doğal koşulları içerisinde incelemeyi hedefleyen alan araştırması yöntemidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmadaki amaç, güzel konuşma kurslarına katılan kursiyerlerin konuşma becerileri ve bu becerileri etkileyen çeşitli durumları tespit etmektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıda sıralanan alt problemlere çözüm aranmıştır:

Alt Problemler

1. Kursiyerlerin konuşma becerilerinde cinsiyete göre bir farklılık var mıdır?
2. Kursiyerlerin konuşma becerilerinde yaş seviyesine göre bir farklılık var mıdır?
3. Kursiyerlerin konuşma becerilerinde bir işte çalışma durumuna göre bir farklılık var mıdır?
4. Kursiyerlerin konuşma becerilerini uygulanma oranları nedir?

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Gazi Üniversitesi işbirliğiyle düzenlenen 23. Dönem (Ocak-Nisan 2007) BELTEK Güzel Konuşma Kursuna devam eden toplam 131 kursiyerden oluşmaktadır. Bu evreni temsilen 66 kursiyer rastlantısal (random) usulle örneklem olarak alınmıştır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2007 yılı 23. Dönem Güzel Konuşma Kursu katılımcıları ile sınırlıdır.
2. Araştırmaya katılan kursiyerler, halk eğitimine yönelik düzenlenen genel bir kitleyi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada öncelikle, kursiyerlerin sosyoekonomik ve demografik durumlarını betimleyen bir anket uygulanmıştır. Bu ankette katılımcıların yaş, cinsiyet, bir işte çalışma durumları ve mesleklerini tespiti yönelik dört soru bulunmaktadır. Daha sonra, güzel konuşma becerilerine yönelik bir değer-

lendirme formu oluşturulmuştur. Formda dil, anlatım ve içeriğe yönelik otuz madde bulunmaktadır. Form oluşturulurken alan yazını incelenmiş ve bu çalışmalardan da faydalanılmıştır. Kapsam geçerliliğinin sağlanması için alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır.

Değerlendirmede kursiyerlerin hazırlıklı olarak yaptıkları konuşmalar esas alınmıştır. Anket uygulaması ve değerlendirme işlemi araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 11.0 programı kullanılarak işlenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde (%), frekans (f) ve t testi kullanılmıştır.

BULGU VE YORUMLAR

1. Kursiyerlerin konuşma becerilerinde cinsiyete göre bir farklılık var mıdır?

Örneklem grubundaki kursiyerlerin 37'si (% 56.1) bayan, 29'u (% 43.9) erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmada, katılımcıların cinsiyetine göre konuşma becerilerini sergilemede bir farklılaşmanın olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 1.1: *Cinsiyete Göre Anlamlı Fark Tespit Edilen Konuşma Becerileri*

Beceriler	Bayan (N=37)		Erkek (N=29)		t	p
Konuşmasını sunarken görsel, işitsel ve çok yönlü iletişim araçlarından yeterince yararlanma	2.10	.56	2.44	.63	2.301	.025
Yan düşünceleri ifade ederken uygun geçişler yapma	2.24	.59	2.55	.63	2.032	.046

Tablo 1.1. incelendiğinde değerlendirme formunda yer alan “Konuşmasını sunarken görsel, işitsel ve çok yönlü iletişim araçlarından yeterince yararlanma.” ve “Yan düşünceleri ifade ederken uygun geçişler yapma.” becerilerinde erkek kursiyerler lehine anlamlı bir fark ($p < .05$) olduğu tespit edilmiştir. Diğer becerilerde bayan ve erkek katılımcılar arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.

Araştırmalar, kadınların ve erkeklerin iletişimde bazı farklılıklarının olduğunu göstermektedir. Kadınlar, konuşma ve samimi bir dil kullanma konusunda daha duyarlı iken, erkekler konuşmayla birlikte dilde statü ve bağımsızlık öğelerine daha fazla yer verirler (Tutar ve Yılmaz, 2003, s.75). Ancak bu çalışmada, konuşma becerisi ile ilgili davranışların çoğunda cinsiyete göre bir farklılaşmanın olmadığı ortaya çıkmıştır.

2. Kursiyerlerin konuşma becerilerinde yaş seviyesine göre bir farklılık var mıdır?

Araştırmaya katılan kursiyerlerin yaşları, 18'den başlayıp 60'a kadar geniş bir aralıktan oluşmaktadır. Elde edilen verilerin anlamlı bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla yaş değişkeni; 18-25 yaşları arası ile 26 ve daha yukarı yaşlar olmak üzere iki grupta toplanmıştır. 18-25 yaşları arasındaki grupta 34 (% 51.5), 26 ve daha yukarı yaş grubunda 32 (% 48.5) kursiyer yer almaktadır.

Tablo 2.1: Yaş Seviyesine Göre Anlamlı Fark Tespit Edilen Konuşma Becerileri

Beceriler	18-25 (N=34)		26+ (N=32)		t	p	
	X	S	X	S			
1	İşitilebilir bir ses tonuyla konuşma	2.02	.83	2.62	.60	3.295	.002
2	Doğru ve anlaşılır cümleler kurma	2.20	.59	2.56	.50	2.628	.011
3	Güven verici, açık, anlaşılır ve konuya hâkim bir şekilde konuşma	1.94	.77	2.46	.67	2.945	.004
4	Konuşmasında uygun yerlerde vurgu, tonlama ve duraklama yapma	1.73	.56	2.15	.72	2.639	.010
5	Nefes alış-verişini kontrol edebilme	1.82	.57	2.21	.60	2.712	.009
6	Sözlerle jest ve mimiklerin birbirine uyumlu olması	2.08	.66	2.78	.42	5.008	.000
7	Beden dilini başarılı bir şekilde kullanma	2.02	.67	2.62	.49	4.081	.000
8	Dinleyicilerle göz iletişimi kurma	2.08	.79	2.75	.50	4.010	.000
9	Konuşma sırasında heyecanlı olma	2.44	.61	1.68	.82	4.245	.000
10	Konuşmasını sunarken görsel, işitsel ve çok yönlü iletişim araçlarından yararlanma	2.05	.60	2.46	.56	2.848	.006
11	Konuşmasında hedef kitlenin özelliklerini dikkate alma	2.11	.53	2.50	.62	2.677	.009
12	Konuşmasının başlangıcında hitap ve sonunda bitirme ifadelerini başarılı bir şekilde kullanma	2.29	.57	2.68	.53	2.862	.006
13	Konuya ve amaca uygun konuşma	2.38	.49	2.75	.43	3.188	.002
14	Yan düşünceleri ifade ederken uygun geçişler yapma	2.20	.64	2.56	.56	2.393	.020
15	Konuşmayı günlük hayatla ilişkilendirme	2.26	.56	2.56	.56	2.137	.036

Konuşma becerilerini değerlendirmeye yönelik formda yer alan 14 maddede 26 ve daha yukarı yaş grubu lehine; “Konuşma sırasında heyecanlı olma.” durumunda ise 18-25 yaş grubu lehine anlamlı bir fark ($p < .05$) olduğu tespit edilmiştir.

3. Kursiyerlerin konuşma becerilerinde bir işte çalışma durumuna göre bir farklılık var mıdır?

Güzel konuşma kursları katılımcıları yaş değişkeninde de görüldüğü gibi geniş bir yelpazeden oluşmaktadır. İnsanlar farklı amaçlarla bu kurslara gelmektedir. Katılımcıların bir kısmı gelecekteki mesleklerinde, bir kısmı da şu anki iş yaşamlarında güzel konuşma becerisinden yararlanmayı amaçlamaktadır. Bu iki ana amaç doğrultusunda kursiyerlerin bir işte çalışıp çalışmadıkları ve bunun konuşma becerisi davranışlarına yansiyip yansımadığı tespit edilmiştir.

Kursiyerlerin 28'i (% 42.4) bir işte çalıştıklarını, 38'i (% 57.6) de çalışmadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların meslek dağılımları da güzel konuşma kurslarının hedef kitlesini belirlemek yönünden aşağıda verilmektedir:

Tablo 3.1: Örneklem Grubunun Meslek Dağılımı

Meslek	Sayı
Tekniker	3 (Elektrik, Tıp, Bilgisayar)
Ev hanımı	3
Mühendis	9 (Gıda, Makine, Harita, Ziraat)
Öğrenci (Üniversite)	26
Emniyet-Silahlı Kuvvetler	3 (Polis, Subay)
Sekreter	2
Memur	5
Öğretmen	2
Çocuk gelişimi	2
Diğer	11 (Emekli, Hizmetli, Avukat, Halkla İlişkiler Uzmanı, Şoför, Pazarlamacı, Din Görevlisi, Veteriner Hekim, Serbest)

Tablo 3.1'de görüldüğü gibi örneklem grubundaki kursiyerler çok değişik mesleklere sahiptir. Bu çeşitlilik hazır bulunuşluğu ve kurslardan beklentileri de etkilemektedir.

Tablo 3.2: Bir İşte Çalışma Durumuna Göre Anlamlı Fark Tespit Edilen Konuşma Becerileri

Beceriler	Çalışıyor (N=28)		Çalışmıyor (N=38)		t	p
	X	S	X	S		
1 Sözcüklerle jest ve mimiklerin birbirine uyumlu olması	2.71	.46	2.21	.70	3.301	.002
2 Beden dilini başarılı bir şekilde kullanma	2.57	.63	2.13	.62	2.814	.006
3 Dinleyicilerle göz iletişimi kurma	2.64	.62	2.23	.78	2.260	.027
4 Konuşma sırasında heyecanlı olma	1.64	.86	2.39	.59	4.172	.000
5 Konuşmasını sunarken görsel, işitsel ve çok yönlü iletişim araçlarından yeterince yararlanma	2.50	.57	2.07	.58	2.899	.005
6 Konuya ve amaca uygun konuşma	2.71	.46	2.44	.50	2.206	.031
7 Konuşmasında ana fikir ve duyguyu yardımcı fikir ve duygularla destekleme	2.50	.57	2.23	.48	2.000	.050

Tablo 3.2 incelendiğinde altı konuşma becerisinde bir işte çalışan grup lehine “Konuşma sırasında heyecanlı olma” durumunda ise çalışmayan grup lehine anlamlı bir fark ($p < .05$) olduğu tespit edilmiştir.

4. Kursiyerlerin konuşma becerilerini uygulama oranları nedir?

Değerlendirme sonucunda katılımcıların her bir konuşma becerisini uygulama oranları tespit edilmiştir:

Tablo 4.1: *Kursiyerlerin konuşma becerilerini uygulama oranları*

İfadeler N= 66	Evet		Kısmen		Hayır	
	f	%	f	%	f	%
1. İşitilebilir bir ses tonuyla konuştu mu?	34	51.5	19	28.8	13	19.7
2. Konuşmasında mahalli ağız özellikleri kullanıyor mu?	12	18.2	23	34.8	31	47.0
3. Argo kelimeler kullandı mı?	1	1.5	6	9.1	59	89.4
4. Kelimeleri doğru telâffuz etti mi?	19	28.8	38	57.6	9	13.6
5. Kelimeleri anlamına ve bağlamına uygun kullandı mı?	35	53.0	28	42.4	3	4.5
6. Doğru ve anlaşılır cümleler kurdu mu?	28	42.4	35	53.0	3	4.5
7. Güven verici, açık, anlaşılır ve konuya hâkim bir şekilde konuştu mu?	27	40.9	25	37.9	14	21.2
8. Konuşmasında uygun yerlerde vurgu, tonlama ve duraklama yaptı mı?	13	19.7	36	54.5	17	25.8
9. Nefes alış-verişini kontrol edebildi mi?	13	19.7	41	62.1	12	18.2
10. Sözleriyle jest ve mimikleri birbirine uygun mu?	34	51.5	26	39.4	6	9.1
11. Beden dilini başarılı bir şekilde kullandı mı?	28	42.4	31	47.0	7	10.6
12. Konuşurken ses veya heceleri yutuyor mu?	13	19.7	34	51.5	19	28.8
13. Dinleyicilerle göz iletişimi kuruyor mu?	37	56.1	19	28.8	10	15.2
14. “Şey, m, eee vb.” anlamsız ifadeleri sık kullanıyor mu?	20	30.3	33	50.0	13	19.7
15. Kelime hazinesi yetersizliği sebebiyle kelime tekrarı yapıyor mu?	12	18.2	34	51.5	20	30.3
16. Konuşma sırasında heyecanlı mıydı?	24	36.4	23	34.8	19	28.8
17. Konuşmasını sunarken görsel, işitsel ve çok yönlü iletişim araçlarından yeterince yararlandı mı?	23	34.8	37	56.1	6	9.1
18. Konuşması boyunca nezaket kurallarına uydu mu?	47	71.2	15	22.7	4	6.1
19. Konuşmasında hedef kitlenin özelliklerini dikkate aldı mı?	25	37.9	36	54.5	5	7.6
20. Konuşmasının başlangıcında hitap ve sonunda bitirme ifadelerini başarılı bir şekilde kullandı mı?	35	53.0	28	42.4	3	4.5
21. Dinleyicilerin dikkatini toplayarak onları motive ediyor mu?	24	36.4	32	48.5	10	15.2
22. Konuşmasını verilen sürede tamamlayabildi mi?	31	47.0	26	39.4	9	13.6
23. Konuyla ilgili yeterli araştırma yapmış mı?	45	68.2	20	30.3	1	1.5
24. Konuşması konuya ve amaca uygun mu?	37	56.1	29	43.9		
25. Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlattı mı?	28	42.4	35	53.0	3	4.5
26. Konuşmasını bütünlük ve tutarlılık içinde sürdürdü mü?	35	53.0	27	40.9	4	6.1
27. Konuşmasında ana fikir ve duyguyu yardımcı fikir ve duygularla destekledi mi?	25	37.9	39	59.1	2	3.0
28. Yan düşünceleri ifade ederken uygun geçişler yapıyor mu?	30	45.5	31	47.0	5	7.6
29. Konuşmasını deyim, atasözü, özdeyiş, alıntı ve örneklerle zenginleştirdi mi?	18	27.3	25	37.9	23	34.8
30. Konuşmasını günlük hayatla ilişkilendirdi mi?	30	45.5	33	50.0	3	4.5

Tablodaki sorulardan da görüleceği gibi 22. soruya kadar konuşmanın dil ve anlatım yönü irdelenirken son sekiz soruda konuşmanın içeriğiyle ilgili sorular yer almaktadır. Tablo incelendiğinde kursiyerlerin konuşmanın içeriğinin hazırlanmasında dil ve anlatıma göre daha başarılı oldukları görülecektir.

Tablo 4.1. incelendiğinde kursiyerlerden 59'unun (%89.4) argo kelime kullanmadığı, 6'sı (% 9.1) kısmen, 1'inin (%1.5) argo kelimeleri kullandığı; 31'inin (%47) mahalli ağız özelliklerini kullanmadığı, 23'ünün (% 34.8) kısmen 12'sinin de kullandığı; 23'ünün (% 34.8) konuşmasında deyim, atasözü, özdeyişlerle konuşmasını zenginleştirdiği, 25'inin (% 37.8) kısmen, 18'inin (% 27.3) de zenginleştirdiği görülmektedir.

Tablo 4.1'e göre kursiyerlerden 47'sinin (% 71.2) konuşmasında nezaket kurallarına uyduğu, 15'inin (% 22.7) kısmen uyduğu, 4'ünün (%6.1) de uymadığı; 45'inin (% 68.2) konuyla ilgili yeterli araştırma yaptığı, 20'sinin (30.3) kısmen yaptığı, 1'inin de (% 1.5) araştırma yapmadığı; 37'sinin (% 56.1) dinleyicilerle göz iletişimi kurduğu, 19'unun (%28.8) kısmen kurduğu, 10'unun (%15.2) da uymadığı görülmektedir.

Tablo 4.1 incelendiğinde kursiyerlerin vurgu, tonlama ve durak yapmada, nefes kontrolünü sağlamada, ses veya heceleri yutmada, kelime tekrarı yapmada ve *ıı*, *şey*, *yani* gibi kelimeleri sık kullanmada sıkıntı yaşadıkları görülecektir.

SONUÇLAR

1. Bu kurslara her türlü meslek ve değişik yaş gruplarından kursiyerler katılmaktadır.
2. Cinsiyet değişkeninin “Konuşmasını sunarken görsel, işitsel ve çok yönlü iletişim araçlarından yeterince yararlanma.” ve “Yan düşünceleri ifade ederken uygun geçişler yapma.” becerilerinde erkek kursiyerler lehine anlamlı bir farklılık ($p<.05$) oluşturduğu tespit edilmiştir. Diğer becerilerde bayan ve erkek katılımcılar arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.
3. Yaş değişkeninin formda yer alan 14 maddede 26 ve daha yukarı yaş grubu lehine; “Konuşma sırasında heyecanlı olma.” becerisinde ise 18-25 yaş grubu lehine anlamlı bir fark ($p<.05$) oluşturduğu tespit edilmiştir.
4. Çalışma durumuna ilişkin veriler incelendiğinde konuşmayla ilgili altı beceride bir işte çalışan grup lehine “Konuşma sırasında heyecanlı olma.” becerisinde anlamlı bir fark ($p<.05$) oluşturduğu tespit edilmiştir.

canlı olma” becerisinde ise çalışmayan grup lehine anlamlı bir fark ($p < .05$) olduğu tespit edilmiştir.

5. Kursiyerler, içeriğin hazırlanmasına ilişkin kısımlarında konuşmanın dil ve anlatım yönünü ilgilendiren alanlarına göre daha başarılıdır.
6. Kursiyerler, konuşmalarında argo kelime çok az kullanmaktadırlar. Yine kursiyerler, deyim atasözü, mecazlı ifadelerle anlatımı zenginleştirmede yetersiz görülmektedir.
7. Kursiyerler, nezaket kurallarına uymada, konuyla ilgili araştırma yapmada ve dinleyicilerle göz iletişimi kurmada başarılı görülmektedir.

ÖNERİLER

1. Kursiyerlerin doğru ve etkili konuşmanın nasıl gerçekleştiği ile ilgili bilgiler konusunda yeterli bilgilere sahip olmadıkları görülmüştür. Örneğin konuşmanın solunumla ilgili kısmının idrakinde değildir. Diyafram nefesinin konuşmadaki pek çok problemi gidermede etkin bir rol oynadığı uygulamalarda görülmüştür. Doğru nefes alma ve konuşma esnasında nefesi kontrollü tüketmenin yetersiz vurgu ve tonlama, cümlelerin anlaşılmasında ve heyecan gibi konulmayı olumsuz etkileyen pek çok faktörün giderilmesinde olumlu katkısı olduğu gözlenmiştir. Bu yüzden doğru nefes alıp verme ve konuşma esnasında nefesi kontrollü tüketme konularında konuşmayla ilgili eğitim almak isteyen herkese yeterli bilgi verilmelidir.
2. Konuşma esnasında durak yapma alışkanlığının olmaması, konuşmanın ritmini ve anlaşılabilirliğini etkileyen temel faktördür. Okurken özellikle noktalama işaretlerinin yönlendirmesiyle yapılan durakların konuşma esnasında yapılmamasından dolayı özellikle uzun cümlelerde nefesin yetmemesine sebep olmakta, bu yüzden de sonra doğru cümlenin tonunda düşmeler olmakta, vurgular yeterince yapılmamakta ve ses hatta hece yutuları ortaya çıkmaktadır. Cümlenin öğelerinin ayrımında olmaları durak yapma alışkanlığı edinmelerinde olumlu bir katkı sağlayacaktır. Bu kusurun giderilmesinde özellikle cümlelerdeki kelime gruplarının bittiği yerlerde durak yapılması gerektiği üzerinde durulmalıdır.
3. Kursiyerlerin aktif kelime hazinelerinin çok sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Onları okuma alışkanlığına motive etmekle ve okurken

de bilmedikleri kelimelerin anlamlarını metinden hareketle öğrenmeleri konusunda uyarmakla bu sorunun giderilmesi mümkün olabilir. Ayrıca derslerde de kelimelerin anlamları üzerinde durulmalıdır.

4. Mahallî söyleyişlerin önüne geçmek için kursiyerlerin yaptıkları hataların farkına vardırılması gerekir. Özellikle boğazdan çıkarılan k ve h sesleri gibi seslerde Türkçede boğaz sesi olmadığı vurgulanmalı, telaffuzları düzeltilmelidir. Özellikle tekerlemelerle seslerin doğru boğumlandırılma çalışmaları yaptırılmalıdır.
5. Konuşmanın zihinsel süreciyle ilgili bilgiler verilerek konuşma içeriğinin planlanmasında nelere dikkat edecekleri belirtilmelidir. Bir anlatma aracı olan konuşmanın olabilmesi için öncelikle anlamının olması yani anlatılacak hususların zihinde olması gerekir. Bu noktada bilgilenmenin zihinsel süreçleri hakkında da yeterli bilgiler verilmelidir. Kursiyerlerin olayları, bilgileri ve düşünceleri sıralama, sınıflama, tahmin etme, ilişkilendirme, sorgulama, analiz-sentez yapma, değerlendirme vb. zihinsel becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar da yapılmalıdır.
6. Türk dilinin özellikle fonetik özellikleri hakkında bilgiler verilmeli, Türkçenin konuşmayla ilgili kuralları üzerinde durulmalıdır. Hatalı söyleyişin çok olduğu -acak ve -yor ekleri, ğ ve r seslerinin telaffuzu gibi söyleyiş kuralları hakkında bilgiler verilmeli, uygulamalar yaptırılmalıdır.
7. Toplum içinde konuşmaya karşı olumlu bir tutum geliştirilmeli, heyecansız konuşmanın bu tutumdan etkilendiği vurgulanmalıdır.
8. Kursiyerlerin çok kısa ve devrik cümleler kurdukları gözlemlenmiştir. Türkçe konuşma sisteminin kurallı cümlelerle sağlandığı belirtilmeli, hatalardan arınmış uzun cümle kurma alışkanlığı verilmelidir.
9. İnsanlar kendilerini ifade etmek, iletişim kurmak, öğrenmek ve zihinsel yapılarını geliştirmek amacıyla konuşma becerilerinden yararlanmaktadırlar. Konuşma insanların iş birliği yapmaları, tartışmaları, ortak karar vermeleri ve sorun çözmeleri açısından da önemli bir alandır (Güneş, 2007: 74). Kursiyerlerin konuşma becerilerini geliştirmek amacıyla kurslarda problem çözme, iş birliği yapma gibi konuşma ağırlıklı öğrenme etkinliklerine daha fazla yer vermelidir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2001). Yazılı ve Sözlü Anlatım. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Coşkun, V. (1999). “Türkiye Türkçesinde Ünlüler ve Ünsüzler” TDAY Belleten, S.42.
- Demirel, Ö. (1999). Türkçe Öğretimi. İstanbul: Millî Eğitim Yayınları.
- Ergenç, İ. (2002). Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü. İstanbul: Multilingual.
- Göğüş, B. (1978). Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi. Ankara: Gül Yayınevi.
- Güneş, F. (2007). Ses Temelli Cümle Yöntemi ve Zihinsel Yapılandırma. Ankara: Nobel Yayınları.
- MEB (2009). Türkçe 1-5. Sınıflar Öğretim Programı ve Klavuzu (Değişikliklerle Birlikte Son Hâli). <http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules>. (Erişim tarihi: 10.03.2009).
- Şenbay, N. (2006). Söz ve Diksiyon Sanatı. İstanbul: YKY.
- Taşer, S. (2000). Örneklerle Konuşma Eğitimi. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Temizyürek, F. (2004). “Türkçe Öğretiminde Konuşma Eğitiminin Yeri ve Önemi”, G.Ü. XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler, C. IV, s. 2769-2784.
- Temizyürek, F., Erdem, İ. ve Temizkan, M. (2007). Konuşma Eğitimi. Ankara: Öncü Kitap.
- Tutar, H. ve Yılmaz, M. K. (2003). Genel İletişim. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yalçın, A. (2002). Türkçe Öğretim Yöntemleri - Yeni Yaklaşımlar. Ankara: Akçağ Yayınları.